

Een onderdeel van Natuurlijk Delfland, een afdeling van de Natuurvereniging KNNV

27 oktober 2024

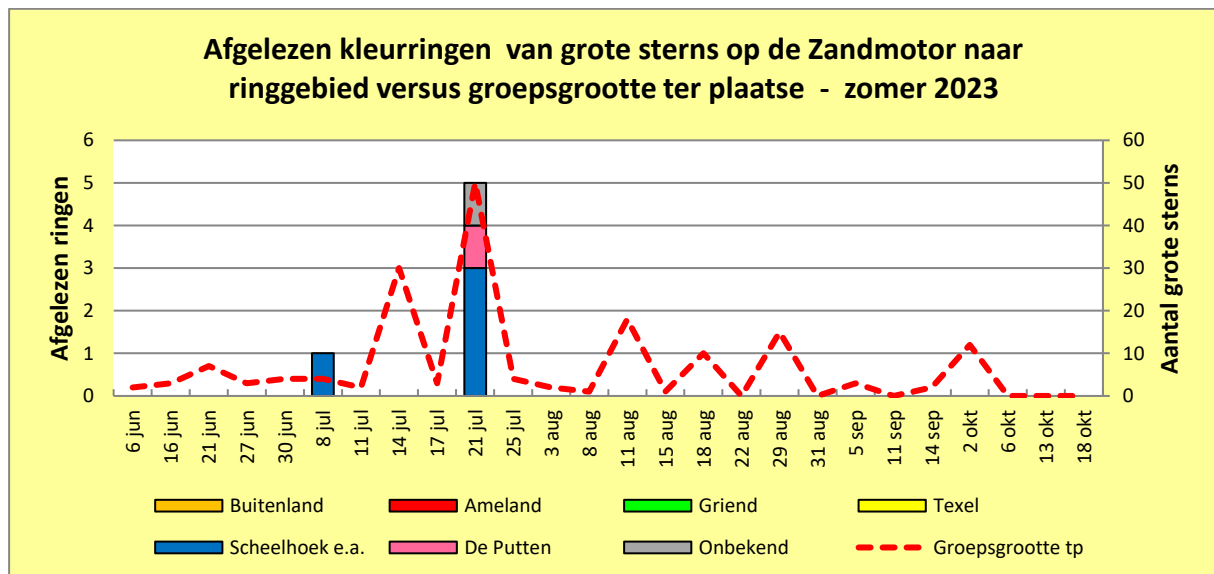
Grote sterns op de Zandmotor – zomer 2023

Marius van der Flier

Het aantal grote sterns dat gedurende de zomermaanden op de Zandmotor¹ verblijft, bereikte in 2023 een dieptepunt. Vanaf 6 juni kwamen de aantallen de eerste vijf weken niet boven de 7 uit. Op 14 en 21 juli werden pas wat substantieel grotere aantallen waargenomen, respectievelijk 30 en 50 grote sterns om daarna tot half oktober niet meer boven de 18 uit te komen. De bescheiden aantallen waargenomen vogels zullen ongetwijfeld te maken hebben gehad met een zeker najleffect van de slachting van vorig jaar onder de grote sterns, waarbij de Nederlandse populatie door de vogelgriep praktisch is gehalveerd.

De lage aantallen vogels per waarnemingsdag zorgden impliciet voor minder grote sterns met kleurringen en dus minder aflezingen. Dit komt duidelijk in figuur 1 tot uiting. Op 8 juli kon ik slechts één ring aflezen in een groep van vier vogels en op 21 juli vijf ringen in een groep van 50 vogels.

Vier van de in totaal zes afgelezen vogels waren geringd op de Scheelhoek/Slijkplaat. Dit is niet verwonderlijk omdat ook uit de ringgegevens van voorgaande jaren is gebleken dat er intensief vliegverkeer is van deze broedplaatsen naar de Zandmotor. Van de twee overige afgelezen ringen kon slechts van één vogel worden vastgesteld dat deze in De Putten was geringd.

Figuur 1. Afgelezen kleurringen van grote sterns naar ringgebied, zomer 2023

Ook komt in de grafiek duidelijk naar voren dat de aanwezigheid van grote sterns op de Zandmotor de afgelopen zomer zeer instabiel was: dan weer wel, dan weer niet of nauwelijks aanwezig. Slechts op één dag, 21 juli werden door mij de meeste (50) grote sterns geteld. En dan te bedenken dat in 2020 en 2021 tot omstreeks 1 september op vrijwel iedere waarnemingsdag minimaal 50 grote sterns aanwezig waren! (zie ook figuur 4)

De 26 afleesmomenten vonden bijna allemaal plaats in de ochtend tussen 07.30 en 12.00 uur en duurden gemiddeld twee uur. Vaak waren er slechts één of twee grote sterns aanwezig wanneer ik het rustgebied naderde en volgden er langzaam meer. Op sommige dagen vertrokken er in de loop van de ochtend weer een aantal vogels, waardoor de groepsgrootte afnam. De in de verslaglegging getoonde figuren 1 en 4 zijn echter gebaseerd op de maximale groepsgrootte van die dag.

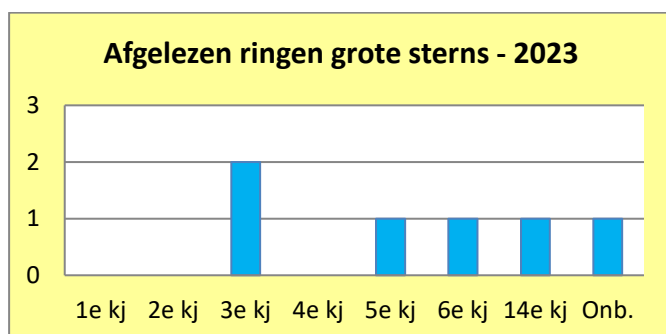
1. Opgespoten strand tussen Kijkduin en Ter Heijde (ZH), coördinaten: 52.051226, 4.189572

Enkele grote sterns tussen een groep kokmeeuwen in een ondiep gedeelte van de lagune, 2 oktober 2023

Leeftijdsopbouw

Van vijf vogels kon aan de hand van de ringgegevens de leeftijd worden vastgesteld. Twee 3e kalenderjaar (kj) vogels, een 5e kj, een 6e kj en een 14e kj vogel. De leeftijd van de 5e kj vogel was niet met zekerheid vast te stellen omdat de vogel geringd is toen deze al ouder dan een 2e kj vogel was. Mogelijk is deze vogel ouder. De 14e kj vogel (Geel-N68) heb ik in 2020 en 2021 ook al afgelezen en deze is de laatste jaren dus een trouwe zomergast geworden van de Zandmotor.

Figuur 2. Leeftijdsopbouw aantal afgelezen grote sterns, zomer 2023

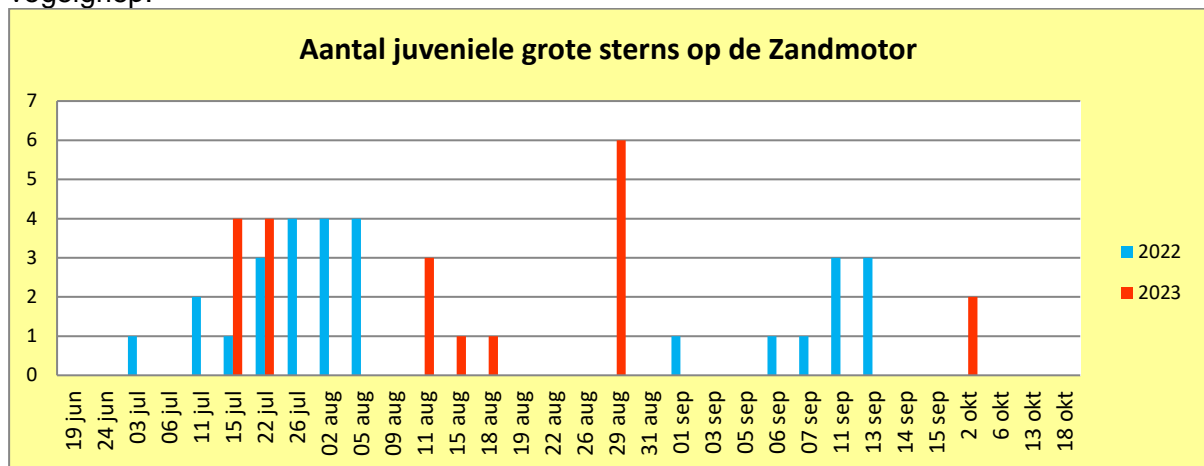
Aanwezige juvenielen 2022 – 2023

Van de in totaal 176 waargenomen grote sterns waren 22 vogels juveniel (13%). Vergelijken met vorig jaar (5% juveniel) is dit een hoopvolle toename. Kennelijk is het gestegen aandeel juvenielen het gevolg van een gunstig broedseizoen in de Nederlandse kolonies dit jaar met relatief weinig sterfte door vogelgriep. (Bron: Vogelbescherming, 5 juni 2023) Helaas had de Belgische kolonie op het Sterneneiland in Zeebrugge wel te maken met een opleving van de vogelgriep. Daar werden in de laatste week van juni al meer dan 1400 dode kuikens geraapt. (Bron: Vogelbescherming, 29 juni 2023)

De meeste 1e kj vogels deden de Zandmotor aan van half juli tot half augustus, zie figuur 3. Op 29 augustus waren er zelfs 6 juvenielen aanwezig en op 2 oktober heb ik de laatste twee juvenielen gezien. Opvallend is de afwezigheid van juvenielen in de eerste twee weken van september terwijl in diezelfde periode vorig jaar wel juvenielen werden waargenomen. Voor de laatste drie weken van augustus geldt het omgekeerde: wel juvenielen in dit jaar maar geen juvenielen in 2022.

Op 15 augustus tref ik een verse dode juveniele grote stern aan op de Zandmotor. Later hoor ik van een bevriende vogelaar, die eerder die ochtend ringen heeft afgelezen, dat de

bewuste jonge grote stern toen nog leefde en mogelijk is gestorven aan de gevolgen van vogelgriep.

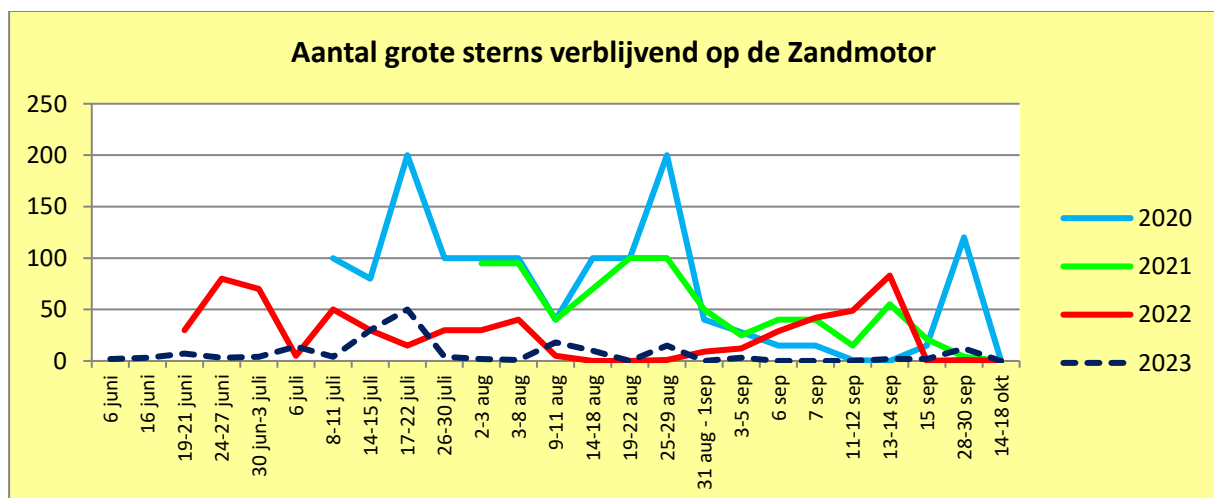
Figuur 3. Aantal juveniele grote sterns verblijvend op de Zandmotor gedurende de zomermaanden 2022 en 2023

Vliegbewegingen van en naar de Zandmotor

Gezien het zeer lage aantal ringen dat ik dit jaar heb afgelezen, is over de gezamenlijke vliegbewegingen² van en naar de Zandmotor in 2023 niet veel te zeggen. Wel is leuk te vermelden dat Wit-HL1 in mei en juni is gezien op het Sterneneiland in de haven van Zeebrugge om vervolgens in juli op de Zandmotor op te duiken. Kennelijk heeft deze 6e kj vogel op het Sterneneiland gebroed. De oudste waargenomen vogel (Geel-N68) heeft waarschijnlijk op Blik gebroed, gezien de waarneming in juni en was deze een maand later tweemaal aanwezig op de Zandmotor. Zoals in vorige rapportages al is vastgesteld, heeft de Zandmotor een sterke aantrekkingskracht op zuidelijk broedende grote sterns.

Groepsgrootte 2020 – 2023

In Figuur 4 worden de aantallen grote sterns op de Zandmotor in de afgelopen vier jaar met elkaar vergeleken. De afname van de aantallen is in 2021 reeds in gang gezet. Waren in het jaar daarvoor nog waarnemingsdagen met circa 200 vogels, in 2021 bestond het maximum nog slechts uit 100 vogels per waarnemingsdag. Het jaar daarop lag het maximum op circa 80 vogels en dit jaar kwamen de aantallen niet boven de 50 uit. De vogelgriep heeft ongetwijfeld zijn tol geëist voor wat betreft de waarnemingen in 2022 en 2023, maar omdat de afname al eerder zichtbaar was, spelen er mogelijk ook andere oorzaken een rol, zoals verstoring of verminderd voedselaanbod.

Figuur 4. Aantal grote sterns, verblijvend op de Zandmotor gedurende de zomermaanden 2020 – 2023³

-
2. In de verslagen van 2020 en 2022 worden de vliegbewegingen van en naar de Zandmotor weergegeven.
 3. Niet al mijn bezoeken aan de Zandmotor vinden ieder jaar op dezelfde dag plaats. Ik heb deze in de grafiek gebundeld weergegeven. Voorbeeld: 14-18 oktober is de bundeling van de bezoeken op 14 okt 2021, 16 okt 2020 en 18 okt 2023.

Verstoring

Het gebied waar de grote sterns veelal rusten, ligt aan de rand van een lagune. Deze lagune wordt in de zomermaanden intensief gebruikt door een kitesurfschool. Na verstoring door te veel surfers in de lagune vertrekken de grote sterns en zoeken zij hun heil elders op een stiller stuk strand in de nabijheid van rustende meeuwen. De kiteschool is echter uitsluitend actief bij windkracht 3 of meer, zodat de sterns niet iedere dag worden verstoord.

Een grotere onrust en wel dagelijks veroorzaken de vele loslopende honden. Sinds Coronatijd is het aantal honden fors toegenomen op de Zandmotor. Ook heeft een aantal hondenuitlaatcentrales de Zandmotor ontdekt om daar hun honden uit te laten. De rustende sterns zijn hier heel gevoelig voor en bij het minste of geringste gaan zij op de wieken. In de jaren vóór 2021 lagen er in de lagune kleine eilandjes waarop de grote sterns zich redelijk veilig konden voelen, omdat niet iedere hond de behoefte had daar naartoe te lopen/zwemmen.

Nu de lagune de afgelopen jaren sterk aan verandering onderhevig is, zijn deze semi-beschermde eilandjes verdwenen en staan de vogels doorgaans aan de rand van de lagune, precies daar waar ook de hondenbezitters langs lopen, zie foto hieronder. Hierdoor gaan de sterns de lucht in bij iedere confrontatie met een hond en vertonen daarna een onrustig gedrag. Meestal kijken zij uit naar een ander stuk strand langs de lagune om na een tijdje weer terug te keren, waarna bij de komst van een nieuwe hond de cyclus zich herhaalt. Deze onrust draagt niet bij tot het creëren van een ideale rustplek voor grote sterns op de Zandmotor.

Een andere oorzaak van afnemende aanwezigheid van grote sterns op de Zandmotor zou kunnen zijn dat de visgronden in de nabije omgeving van de Zandmotor minder zandspiering opleveren dan in voorgaande jaren. Dit zou mogelijk het gevolg kunnen zijn van de continu wijzigende kustlijn van de Zandmotor als gevolg van erosie en de sterke stroming erlangs. Alvorens dit met zekerheid te kunnen vaststellen, dient eerst een uitgebreid onderzoek plaats te vinden.

Grote sterns aan de rand van de lagune, 29 augustus 2023

Stranderosie na de storm van 2 augustus 2023

Informatieborden

Om de surfers en hondenuitlaters te informeren over de aanwezigheid van rustende sterns, zouden enkele informatieborden op houten palen in de directe omgeving van deze rustgebieden misschien een uitkomst bieden. Al was het maar zodat de mensen niet meer

dwars door het rustgebied lopen maar er met een grote boog omheen lopen. Vanuit de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), afdeling Den Haag en de afdeling Natuurlijk Delftland die de actie strandbroeders coördineert op de Zandmotor, zal binnenkort contact worden opgenomen met de ecologen van de gemeente Den Haag - waar het rustgebied van de grote sterns op de Zandmotor onder valt - om met ingang van het voorjaar 2024 zulke informatieborden te mogen plaatsen.

Ontwikkeling van de Zandmotor

Situatie op 21 juni 2023 van de tot een binnenmeer veranderde lagune

In de maanden juni en juli is de lagune volkomen afgesloten van zee en getransformeerd tot een binnenmeer. Door het aanhoudend mooie weer verdamppt veel water en neemt de totale oppervlakte hierdoor sterk af. Eveneens zijn de noord-, west- en zuidoever van de lagune niet meer glooiend, maar lopen nu recht naar beneden, waardoor steltlopers deze oevers links laten liggen.

Situatie op 3 augustus 2023 van de sterk buiten haar oevers getreden lagune.

Door de ZW-storm van 2 augustus is de zee op drie punten doorgebroken waardoor veel water de lagune instroomt, die daardoor ver buiten haar oorspronkelijke oevers treedt. Na een week is de situatie alweer gewijzigd en staat de lagune niet meer in verbinding met zee. Het overtollige water op de zeer ondiepe plaatsen verdamppt en zakt weg in de komende weken waardoor de lagune haar oorspronkelijke vorm weer aanneemt, met dat verschil dat de oost- en zuidkant van de lagune weer glooiend aflopen. Dit is aantrekkelijk voor steltlopers als bonte strandloper, drieteenstrandloper en bontbekplevier die hier graag foerageren. Helaas heb ik deze soorten hierna nog slechts op twee waarnemingsdagen gezien.

Andere bezoekers

Niet alleen grote sterns zijn regelmatige bezoekers van de Zandmotor, maar ook veel visdiefjes. Op sommige dagen waren wel 200 of meer vogels aanwezig. Na 11 augustus liepen de aantallen snel terug om na 29 augustus niet meer boven de nul uit te komen. Helaas dragen maar weinig op de Zandmotor verblijvende visdiefjes een kleurring zodat ik deze zomer slechts één ring heb kunnen aflezen van een in Spanje geringde vogel. Verder verbleven dit jaar onder andere velduil, nijlgans, kluut, scholekster, bontbekplevier, drieteenstrandloper, bonte strandloper, kanoet, rosse grutto, dwergstern, tureluur en regenwulp op de Zandmotor. Begin juli waren ook regelmatig zwartkopmeeuwen aanwezig met op 8 juli zelfs circa 15 vogels, waarvan enkele juvenielen.

Andere bezoekers: zwartkopmeeuw, dwergstern en 'gezandstraalde' bonte strandloper.

In augustus liet zowel de slechtvalk als de sperwer zich zien. Meer dan één keer was het niet, waarschijnlijk als gevolg van minder aanwezige prooien, want het aantal foeragerende steltlopers langs de lagune was deze zomer minder dan in voorgaande jaren. 22 augustus verbleven maar liefst 68 grauwe ganzen in de lagune om rond 09.00 uur al weer te vertrekken. Op diezelfde ochtend hielden 10 boerenzwaluwen een korte stop op de zandmotor om daarna hun reis naar het zuiden voort te zetten. Begin september vertoonde zich een grote jager boven de branding en zwom een knobbelzwaan in de lagune. Op 14 september verbleef een record aantal bonte strandlopers (23) en bontbekplevieren (14) rond de lagune. Iedere waarnemingsdag in oktober kenmerkte zich door veel overtrekkende graspiepers, vinken, sijsjes en mezen en op 18 oktober trof ik de eerste vaste wintergast aan rond het duinmeer, een mannetje sneeuwgor.

Afgelezen ringen

Ring	Afgelezen locatie	Datum	Ring locatie	Vangst	Leeftijd
B-J.A8	Zandmotor (NL)	8-7-2023	Scheelhoek eilanden, Haringvliet, Zuid-Holland (NL)	14-6-2021	3e kj
B-J.K1	Zandmotor (NL)	21-7-2023	Slijkplaat, Haringvliet, Zuid Holland, NL (NL)	11-6-2021	3e kj
B-J32	Zandmotor (NL)	21-7-2023	De Putten, Petten, Noord-Holland, NL (NL)	31-5-2021	5e kj*
LBWN(NOZ)	Zandmotor (NL)	21-7-2023	Onbekend	-	-
W-HL1	Zandmotor (NL)	21-7-2023	Scheelhoek eilanden, Haringvliet, Zuid-Holland (NL)	18-6-2018	6e kj
Y-N68	Zandmotor (NL)	21-7-2023	Scheelhoek eilanden, Haringvliet, Zuid-Holland (NL)	15-6-2010	14e kj

)* Blauw J32 is in 2021 geringd als > 2e kj vogel. Mogelijk is de vogel ouder dan een 5e kj vogel.

Wat is en doet Natuurlijk Westland?

Natuurlijk Westland staat voor een natuurlijke leefomgeving en is een onderdeel van Natuurlijk Delfland, een vereniging waarvan de leden actief bezig zijn met natuuronderzoek, onze passie voor de natuur delen (natuureducatie) en de natuur beschermen via excursies, lezingen, cursussen, inventarisaties, advisering en natuurbeheer. De activiteiten zijn in drie categorieën te verdelen: voor de gezelligheid, voor mensen die meer willen weten en voor specialisten. Dit alles rond onderwerpen van de natuur in Westland.

Zie ook <https://delfland.knnv.nl/werkgroep/westland/>